מפניני הפרשה - מאמר

"לא לשכוח את העיקר!"

הדבר מאוד מצוי בכל משפחה שכאשר יוצאים לטיול, או לנופש, או לביקור קרובים וכדומה ששוכחים משהו שצריכים אותו, בבית. מצב זה הוא טבעי, ובדרך כלל זה גם לא כל כך נורא ואיכשהו מסתדרים, כל זמן ששוכחים דבר פעוט ולא כל כך חשוב, אבל אם שוכחים את העיקר, זה כבר "סיפור אחר". לדוגמא, אנשים שהגיעו לשדה התעופה, וכאשר הם עומדים בתור בעמדת הנוסעים, התברר להם ששכחו את הדרכון, או את כרטיס הטיסה. דוגמא נוספת, אנשים שנסעו לסופרמרקט ואחרי שערכו את הקניות, בקופה התברר להם ששכחו את הארנק. דוגמא נוספת וזה גם קורה, איזו חלחלה מקבל אדם שיצא לטיול בן כמה ימים, ובבוקר מתברר לו ששכח בבית את התפילין!

כל האמור לעיל הוא באירוע נקודתי, הרבה יותר גרוע הוא - מה מרגיש אדם, שהשקיע שנים של עבודה, ובסוף התברר לו שהוא החטיא את העיקר! לדוגמא: ארכיטקט שקיבל פרוייקט תכנון של בניין משרדים גדול. הוא עבד על הפרוייקט שנים רבות והנה בשלב הקרוב לסיום הבניה, מתברר לו ששכח להתחשב בפרט/בנתון מסויים, ואם ישלימו את בניית הבניין כפי שתיכנן, הבניין עלול לקרום חלילה. וכבר היו דברים מעולם.

מעשה באחד מגדולי רבותינו הראשונים, רבי משה מקוצי זצ"ל, שנדד בקהילות ישראל בספרד ועורר ליבם לתשובה. הצלחתו לעורר את האנשים לתשובה הייתה כבירה ומדהימה.

אבל זה לא מספיק לרצות לשוב בתשובה, אלא יש לדעת מה הן המצוות וכיצד יש לעשותן, ויש לדעת מה הן העבירות שיש להימנע מהן.

ביקשו ממנו לכתוב ספר הדרכה שיכלול את המצוות ואת אופן קיומן. בתחילה סירב כי לא מצא עצמו ראוי לכך. אולם משלחצו עליו מאוד, החל לשקוד על הספר בו פסע בעקבות מניין המצוות שכתב הרמב"ם.

הספר שכתב חולק לשני חלקים: מצוות עשה, ומצוות לא תעשה, כשבכל מצווה פירט את הדינים השכיחים במצווה. כך נכתב אחד מספרי היסוד ההלכתיים, "ספר מצוות גדול" הידוע יותר בקיצורו - סמ"ג.

רבי משה שמח בסיימו את הכתיבה, עבודה כה מקיפה הושלמה! ואז חלם שממרום נאמר לו: **"שכחת את העיקר!"** לשכוח איזה פרט בענייני הלכה, זה בוודאי נורא, אבל לשכוח את העיקר, נורא שבעתיים! כך כתב בספר מצוות גדול לאוין סימן סד': **"תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל לחברה על לאו זה ולמנות זה בלאו לא היה דעתי, גם רבינו משה לא חיברו ולא הזכירו בחשבון הלאוין, וכשהגעתי להשלים עד כאן הלאוין אקראן בחלום במראית הלילה הנה שכחת את העיקר, השמר לך פן תשכח את ה' (דברים ח, יא)".**

וכך כתב בהמשך: **"ואתבוננתי עליו בבקר והנה יסוד גדול הוא ביראת השם והואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימין".** הוא מיהר לתקן וכתב בספרו איסור זה: **"הישמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך – אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה, ושלא יאמרו שברווח שלחם ובעמלם הרוויחו כל זה, ומרוב גאוותם לא יחזיקו טובה לקב"ה. וזה הפירוש שפירשתי בפסוק זה, מבואר בהמשכו: פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון, וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה – ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החייל הזה, וזכרת את ה' אלוקיך, כי הוא הנותן לך כוח לעשות חייל!"**

בין אדם לחבירו

אעפ"י שיש להימנע מללכת לחתונה שבאופן ודאי במשתתפים בה לבושים ומתנהגים בדרך החורגת מגדרי הצניעות - אולם אם על ידי ההשתתפות בחתונה החתונה תתקיים לפי אמות מידה שבתוך גדרי צניעות סבירות בודאי מצווה גדולה להיות שם, וזכות הרבים יהיה תלוי בו.

אולם אם מעריכים שעל ידי ההשתתפות לא ישנו את סדרי החתונה, אבל קיים חשש סביר להתפתחות איבה בהימנעות מהשתתפות בחתונה, יש להשתתף בטקס החופה, ולאחריו להיפרד מהם בדרך כבוד.

שואל ומשיב

לקראת היציאה לנופשים בחופשת הקיץ ופתיחת עונת הרחצה בים ובבריכות, נברר את השאלה הבאה..

שאלה: האם מותר לרחוץ בים או בריכה גברים ונשים ביחד?

תשובה: במסכת ברכות סא. הובא **"כל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא"**. פירש רש"י- **אחורי אשת איש, מגבהת בגדיה מפני המים, וזה מסתכל בה"**. ובתוספות- **אם רגיל בכך, לפי שבא לידי ניאוף וסופו יורד לגיהנום.** והגאון יעב"ץ- לאו דווקא אשת איש, שהוא הדין גם בפנויה, שמגרה היצר הרע בעצמו ומסלק הבושה מעל פניו.

בעבודה זרה כ: **תנו רבנן: ונשמרת מכל דבר רע- שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה,** ובתוספות הובא כי זו דרשה גמורה מהתורה. והבית יוסף כתב באבן העזר כא', שאסור להסתכל באשה כדי להנות מיופיה, בפנויה מדברי הקבלה, ובאשת איש מהתורה.

בבא בתרא נז: **ועוצם עיניו מראות ברע - אמר רבי חייא בר אבא, זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה.** רשב"ם: **כשחולך על שפת הנהר ונשים רגילות לעמוד שם בגילוי שוק.** ובגמרא: **היכי דמי? אם יש דרך אחרת רשע הוא!!!** ומשיבה - מדובר כשאין דרך אחרת ובכל זאת צריך אדם להפנות את מבטו כדי להציל את עצמו. זו לשון הרמב"ם פרק ד' מהלכות תשובה: **"המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר וכי בעלתי אותה או קרבתי אצלה, והוא אינו יודע שראיית העיניים עון גדול הוא, שגורמת לגופן של עריות, שנאמר: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וגורם לעכב את התשובה".** מכאן נלמד בקל וחומר כמה חמור האיסור להתרחץ בים או בריכה מעורבת, כשאין יכולת לא להסתכל בנשים הרוחצות שם ובפרט שאינן לבושות בלבוש צנוע. בשו"ת רב פעלים הוסיף שעל הנשים המתרחצות שם יש איסור, משום **"לפני עיוור לא תיתן מכשול"**

סיכום: אסור לרחוץ בים או בריכה מעורבת, ומצווה שישמור אדם את עצמו ובני ביתו מכך, ומצווה רבה לפרסם זאת ברבים למוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב, המזהיר והנזהר ירבה שלומם כנהר. (עפ"י יחווה דעת ה' סג')

מפניני הפרשה - רעיון

תפילה ובחירה חופשית

לגבי סילוק הגויים מארץ ישראל כתוב בפרשתנו: **"לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית השדה"** (פרק ז' כב') נשאלת השאלה הרי יכול היה הקב"ה לעשות כך, שהחיות שיבואו במקום הגויים לא יוכלו להזיק?!!

נראה לומר שהעוקבדה שאנו רואים פעמים רבות שאנו מתפללים לה' ואין אנו נענים, ולפעמים גם צדיקים אינם נענים מיד, זה בכדי שלא תתבטל הבחירה החופשית שניתנה לאדם, שכן אם כל תפילה ותפילה של צדיק תיענה מיד, יהפכו כולם לצדיקים ולא תהיה עוד בחירה.

מובא בגמרא: **"בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד אשה ביניינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?...אמר לו הקב"ה למשה: החזר להן תשובה...אמר לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה: אנכי ה אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים - אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם?...שוב מה כתיב בה:...לא תנאף, לא תגנוב - קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו לקב"ה".**

אם כן, אלמלא הייתה בחירה לאדם היו המלאכים מנצחים בטענתם, שאין לתת את התורה לבשר ודם ילוד אשה. זו הכוונה: "לא תוכל כלותם מהר" - לא תוכל לכלות את העמים ללא כל קשיים, שאם כן הרי תתבטל הבחירה לכשיראה העולם כי הכל מתנהל שלא כדרך הטבע, ואם לא תהא בחירה הרי ממילא "תרבה עליך חיית השדה" – השרפים ואופני הקודש, יתגברו בטענתם שאין לתת את התורה לבשר ודם, מכיון שלא יהא התירוץ שיש יצר הרע לאדם...

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב שמעון ביטון ז"ל בן רחל הי"ו

שאלתיאל בן מזל דהרי ע"ה | זאב בן צבי גוטמן ז"ל
שלמה בן חנה יחזקאל ז"ל | עמנואל בן אסתר אביטבול ז"ל
בניהו בן סגולה ובועז למשפחת מלט ע"ה והי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רינה בת פניר ניאזוב ז"ל
נעמי בת ברכה דורי ע"ה
רחל בת שלומי למפל ז"ל
מזל בת יעיש דהרי ז"ל

חיה שרה דבורה בת אסתר לרר ז"ל
אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
יענטה בת ישי אלכסנדר ז"ל
חיה שרה דבורה בת אסתר לרר ז"ל

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

כס"ד יז' לחודש מנחם אב ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גליון מס' 44
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

שבת קודש
פרשת עקב
מפטירים

"וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי ה'"
(ישעיהו פרק מט' - יד')

חשמונאים (שעון קיץ)
כניסת השבת: **19:20**
יציאת השבת: **20:18**
זמן רבנו תם: **20:51**

צירוף קטן למניין עשרה עפ"י שו"ע סימן נח' ופוסקים אחרונים

צירוף קטן למניין עשרה - מקור בתלמוד

בברכות דף מז: דנו בשאלה האם ניתן לצרף קטן או עבד כעשירי למניין של זימון בברכת המזון ומביאה את דעת רבי יהושע בן לוי שסובר שניתן לצרף קטן ועבד כעשירי לזימון בעשרה: "...**אמר רבי אסי: קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו. והא תנן: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם? הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו, אבל עושין אותו סניף לעשרה. ואמר רבי יהושע בן לוי: תשעה ועבד מצטרפין.**

הגמרא מקשה על רבי יהושע בן לוי מהמעשה ברבי אליעזר, ששחרר את עבדו לצורך תפילה במניין: "...**מיתיבי: מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה; שחרר - אין, לא שחרר - לא? תרי אצטריכו, שחרר חד ונפיק בחד**".

מכך שהגמרא הקשתה על רבי יהושע בן לוי מדין תפילה על דין זימון הוכיחו חלק מהראשונים שדין מניין לתפילה כדין מניין לזימון, ולדעת רבי יהושע בן לוי קטן בעריסה משלים לעשרה גם למניין של תפילה.

פסיקת הרמב"ם

מפסיקת הרמב"ם בהלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח' הלכה ד' עולה שאין לצרף קטן למניין עשרה לתפילה בציבור: "**וכיצד היא תפילת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים, ואין עושין כן בפחות מעשרה גדולים ובני חורין...**"

רא"ש

הרא"ש במסכת ברכות, פרק ז סימן כ' הביא את דעת רב האי גאון שאפשר לומר דברים שבקדושה בכל עשרה מישראל, וקטנים גם יכולים להצטרף לזה, אך בסיום דבריו כתב שלהלכה אין מצרפים קטן לעשרה.

פסיקת הטור

מפסיקת הטור בתחילת סימן נה' "...**דכל דבר שבקדושה כגון קדיש וברכו וקדושה, אין אומרים אותו בפחות מעשרה...ואלו העשרה צריך שיהו כולם בני חורין וגדולים שהביאו שתי שערות**", עולה שאין הלכה כרבי יהושע בן לוי וקטן לא מצטרף למניין עשרה.

בית יוסף

הבית יוסף בסימן נה' הביא שיטות ראשונים הרבות בעניין צירוף קטן לעשרה. את מה שכתב בשו"ת הריב"ש, סימן תנא' להתיר לצרף קטן כאשר הוא בן דעת ויודע למי מברכים, את מה שכתבו הארחות חיים והכל בו שניתן לצרפו בשעת דחק. אולם, סיכם להלכה כרוב הראשונים ובהם הרא"ש, המרדכי והטור והרמב"ם שאין מצרפים קטן לעשרה.

פסיקת מרן בשו"ע

להלכה, פסק מרן בשו"ע בסימן נה' סעיף א', שכדי לצרף לעשרה צריך דווקא 'גדולים שהביאו ב' שערות: "**אומרים קדיש. ואין אומרים אותו בפחות מעשרה זכרים בני חורין גדולים שהביאו שתי שערות, והוא הדין לקדושה וברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה**".

בסעיף ד' כתב מרן את שיטת הריב"ש ב 'יש מתירין' ודחה את דבריו, אולם הרמ"א ציין לסמוך בשעת הדחק על השיטות המקלות בעניין זה: "**יש מתירין לומר דבר שבקדושה בתשעה וצירוף קטן שהוא יותר מבן שש ויודע למי מתפללין, ולא נראין דבריהם לגדולי הפוסקים..הגה: ואפילו ע"י חומש שבידו אין לצרפו מיהו יש נוהגין להקל בשעת הדחק**".

'משנה ברורה'

במשנה ברורה בס"ק כד' כתב שיש שנהגו לצרף קטן לעשרה ע"י חומש, אך פסק עפ"י אחרונים רבים, לא לצרף קטן אפילו בשעת הדחק: "...**ובלבוש כתב שלא ראה נוהגין לצרפו אפילו בשעת הדחק...והרבה אחרונים מחמירין שלא לצרף שום קטן, אפילו בשעת הדחק, עד שיושלם לו הי"ג שנים**".

'פסקי תשובות'

בספר 'פסקי תשובות' בס"ק א' כתב שהצורך בעשרה לדברים שבקדושה הוא מדרבנן והלימוד מהפסוק מונקדשתי בתוך בני ישראל הוא אסמכתא. אולם עפ"י הזוהר הצורך הוא מהתורה.

בהמשך מביא הפסקי תשובות שגדולי הדורות צדדו להקל לצרף קטן לעשרה לדברים שבקדושה בשעת הדחק או בשעות חרום, אולם אין להתיר זאת, אלא עפ"י הוראת חכם: "...**ובתשובותיהם של גדולי הדורות מצינו שצדדו להקל בעתות חירום או שעת הדחק גדול כשחשש גדול היה שיתבטל מנין קבוע, והמתפללים דשם לא יטריחו עצמם ללכת למרחקים כדי להתפלל במנין, או לא יוכלו להתאים עצמם לנוסח אחר. אמנם אין להתיר ללא הוראת חכם, כי כמה מגדולי האחרונים כתבו שאין להקל בשום פנים ואופן ואפילו במקום שיתבטל מנין ושאר אונס, ובהכרעת המשנ"ב על פי האחרונים...**"

עוד כתב שגם במצב שמצרפים קטן למניין עשרה לדברים בקדושה, עפ"י הוראת חכם בצד המעשי יש לצמצם ככל האפשר את משמעות צירופו כגון, למעט קדישים, להתפלל בלי חזרה וכדומה: "...**ואף לאחר קבלת הוראה להיתר יש לצמצם את ההסתמכות על כך ככל האפשר, דהיינו שלא לומר קדישים זולת ההכרחיים לסדר התפילה, ובתפילת שמונה עשרה יאמר השליח ציבור מיד בקול רם עד אחר קדושה (תפילה קצרה), ולא ישאו הכהנים כפיהם, ויש אומרים שגם ימנעו מלקרוא בתורה על ממך הקטן...**".

סיכום

חז"ל קבעו שלצורך אמירת דברים שבקדושה כגון קדיש וקדושה וכדומה צריך עשרה ישראלים בוגרים בני חורים והסמיכו זאת על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל". אומנם מעיקר הדין אין לצרף לזה ילד קטן מתחת לגיל שלוש עשרה, אולם בשעת הדחק גדול, מי שמצרפים קטן לדברים שבקדושה יש להם על מה לסמוך, ויעשו זאת עפ"י הוראת חכם.

פינת העורך

"**כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם**" (פרק ז' יז') – הרמז בזה: רק לכשתבין שאין בכוחך אתה, ושמבלי עזרתו של ה' יתברך, לא תוכל להתגבר על העמים – אזי אין לך להתיירא מהם כל עיקר. אבל אם תתיימר להוריש את הגויים בכוחך ובעוצם ידך – אזי עליך להתיירא מאד, שכן אז לא יבוא ה' יתברך לעזרתך.

ברכות מכל הלב

ברכות גדולות מעומק הלב וברכת מזל טוב לאמונה לוי הי"ו ולבחיר ליבה ליונתן גליק הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

ברכות גדולות מעומק הלב וברכת מזל טוב לשרה צרויה הי"ו ולבחיר ליבה נועם חיימוב הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

הברכה על הרים ונהרות - עושה מעשה בראשית

הקדמה

ברכת "עושה מעשה בראשית" – היא ברכה שתיקנו חז"ל לאומרה על תופעות טבע, כמו ברקים ורעמים, וגם על ראיית תופעות טבע שנבראו בששת ימי בראשית כגון – ימים, נהרות הרים ומדבריות. חז"ל לא תקנו לברך ברכה זו על כל הנהרות וכדומה, אלא רק על אלו הגדולים במיוחד שידוע שנבראו בששת ימי בראשית. כמו כן במשנה מובאת דעתו של רבי יהודה של ראיית הים הגדול יש לברך - "שעשה את הים הגדול ". בגליון זה נמשיך את הבירור מהו הים הגדול וכן את גדרי ברכה זו.

המקור בתלמוד

במשנה מסכת ברכות דף נד. מובא שתיקנו חז"ל לברך על ראיית הרים, או גבעות, או ימים, או נהרות, או מדברות - "עושה מעשה בראשית". לדעת רבי יהודה על ראיית הים הגדול יש לברך - "ברוך שעשה את הים הגדול", לפי פירוש רש"י תיקנו לו ברכה מיוחדת מפני שהוא החשוב מכולם.

פסיקת הטור

הטור בסימן רכז' פסק להלכה שעל ראיית ימים ונהרות, הרים וגבעות ומדברות מברכים "עושה מעשה בראשית". אך בהמשך תמה על שרמב"ם פסק להלכה את דעת רבי יהודה לברך על ראיית הים הגדול "עושה הים הגדול" - והרי זה לכאורה בניגוד לכלל יחיד ורבים הלכה כרבים.

בית יוסף

בבית יוסף בסימן רכז' העלה את תמיהת הטור הנ"ל על הרמב"ם, וכתב שנראה לומר שלדעת הרמב"ם רבי יהודה לא חולק על תנא קמא, אלא מפרש את דבריו, שדווקא על ראיית סתם ימים יש לברך "עושה מעשה בראשית", אך על ראיית הים הגדול יש ברכה מיוחדת: "שעשה את הים הגדול": **"...ומה שתמה רבינו על הרמב"ם (ברכות פרק י' הלכה טו') למה פסק כרבי יהודה דאמר דמברך על הים הגדול ברכה בפני עצמו ולא כתנא קמא שלא חילק בין ברכת הים הגדול לברכת שאר ימים יש לומר דאפשר שסובר דרבי יהודה לא בא לחלוק אלא לפרש דעד כאן לא קאמר תנא קמא דעל הימים מברך עושה מעשה בראשית אלא בשאר ימים אבל בים הגדול מברך ברוך שעשה את הים הגדול.**

פסיקת מרן בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן רכז' סעיף א' שעל ראיית הרים או גבעות או ימים או מדברות או נהרות מברכים "עושה מעשה בראשית" וכן פסק להלכה כדברי רבי יהודה שבראיית הים הגדול יש לברך "ברוך שעשה את הים הגדול", ולדעתו הים הגדול הוא הים שנמצא על חופי ארץ ישראל (הים התיכון): **"על ימים ונהרות, הרים וגבעות ומדברות, אומר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית; ועל הים הגדול, והוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, אומרים: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה הים הגדול".**

בסעיף ב' פסק כתוספות שיש לברך רק על ראיית ארבעה הנהרות שהוזכרו בפרשת בראשית, והוסיף שגם בהם יש לברך רק אם הם במקום שהיו משמת ימי בראשית ולא השתנו ע"י בני אדם: **"לא על כל הנהרות מברך, אלא על ארבע נהרות דכתיבי בקרא, כמו חדקל ופרת (בראשית ב, יד) והוא שראה אותם במקום שלא נשתנה מהלכם על ידי אדם".**

ובסעיף ג' הדגיש מרן: **"ולא על כל הרים וגבעות מברך, אלא דווקא על הרים וגבעות המשונים וניכרת גבורת הבורא בהם".**

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רכז' ס"ק א' ביאר כדברי רבי דוד אבודרהם שהכוונה בברכת "עושה מעשה בראשית" היא לברך על יצירתו של הקב"ה שנשארה משמת ימי בראשית, ואם יצירתו קיימת קל וחומר שהוא קיים.

כמו כן הסביר מדוע אין ראוי לברך עליהם "שכוחו וגבורתו מלא עולם": **"עושה מעשה בראשית - פירוש כיון שיסדן מאז ושבחו של מקום הוא כשאנו מכירין היום דבר שאנו יודעין שהמקום בראו מששת ימי בראשית ועדיין הוא קיים ואין שייך לברך עליהם שכחו וגבורתו מלא עולם כמו על רוחות ורעמים דהתם הם נראים ונשמעים למרחוק אבל ימים ונהרות כל אחד במקומו".**

בס"ק ב' הסביר מדוע הים התיכון נקרא הים הגדול, למרות שאינו הגדול במימדיו, מפני חשיבותה של ארץ ישראל שהוא גבולה המערבי.

ובהמשך כתב שהרבה פוסקים אחרונים חולקים על קביעת מרן בשו"ע שהים התיכון הוא הים הגדול ולדעתם הים הגדול הוא האוקיינוס ולא ים של ארץ ישראל (כדעת הרא"ש).

"והוא הים שעוברין וכו' - ונקרא ים הגדול מפני חשיבותו של ארץ ישראל אבל הרבה אחרונים פליגי על המחבר וסבירא להו דדוקא על ים אוקינוס שהוא הים הגדול שבכל הימים שמקיף את כל העולם עליו קבעו ברכה בפני עצמו מפני גדלו.

אבל על ים שעוברין בו לארץ ישראל לא נקרא לענין זה ים הגדול ומברכין עליו כמו על שאר ימים.

ודע דכל הברכות האלו אינן אלא כשרואה אותן משלשים יום לשלשים יום (אחרונים)".

כף החיים

בספר כתב הכף החיים בסימן רכז' ס"ק ה' כתב שמכיוון שיש מחלוקת מהו הים הגדול, אם הכוונה לאוקיינוס או לים התיכון, יש לברך על ראיית הים התיכון "עושה מעשה בראשית" ולא "ברוך שעשה את הים הגדול" שבזה יוצא לכולי עלמא ידי חובה.

"ועל הים הגדול וכו' ומיהו בלחם חמודות אות ל"ז הוכיח שאין זה ים הגדול ומברכין עליו כמו על שאר נהרות, וים הגדול הוא ים אוקיינוס שמקיף העולם יעו"ש מגן אברהם סק"א.

מיהו עיין בית דוד לפירוש המשניות שנתן טעם לדברי מרן ז"ל ומכל מקום כיון דאיכא פלוגתא יש לברך עושה מעשה בראשית דבזה יוצא 'אליבא דכולי עלמא".

חזון עובדיה

אבל בחזון עובדיה עמוד תס"ז סעי' א', פסק להלכה כדעת השו"ע שמברכים על ראיית הים בחופי ארץ ישראל (הים התיכון) "ברוך שעשה את הים הגדול" ועל ראיית ים הכנרת וכדומה "ברוך עושה מעשה בראשית".

"הרואה את הים או אחד מארבעה נהרות שבמקרא, מברך ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית, הרואה את הים התיכון שבחופי ארץ ישראל, מברך ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שעשה את הים הגדול. הרואה את הים התיכון, ובירך שעשה את הים הגדול, ואחר כך ראה את ים כנרת, חוזר ומברך ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם ושה מעשה בראשית".

שו"ת בצל החכמה

בשו"ת בצל החכמה חלק ב' סימן יב' כתב: **"נשאלתי הרבה פעמים איך לברך על ראיית ים התיכון (הנקרא מעדיטעריינין), עושה מעשה בראשית או שעשה את הים הגדול".** והשיב:

"יען הלכה זו עמומה ונחלקו בה גדולי המורים, והיא נוגעת למאות אלפים בישראל הנוסעים מחוץ לארץ לארץ ישראל וממנה לחו"ל, על כן אמרתי להאריך קצת בביאורה עפ"י פסקי רבותינו הראשונים ואחרונים ז"ל, וה' ינחנו במעגלי צדק שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה..."

אחרי בירור מקיף מסקנתו היא שהעיקר לכתחילה לברך על ראיית הים התיכון "ברוך שעה הים הגדול", ומי שמברך על ראייתו "ברוך עושה מעשה בראשית" יש לו על מי לסמוך.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. כמה מהפירות שנשתבחה בהם הארץ הם פרי עץ וכמה פרי אדמה?

א. חמישה פרי אדמה ושנים פרי עץ. ב. אחד פרי אדמה ושישה פרי עץ.

ג. חמישה פרי עץ ושנים פרי אדמה. ד. כולם פרי עץ.

2. מה צריך לעשות עם הפסלים של העמים שישבו בארץ ישראל?

א. לשמור אותם במוזיאון. ב. לשבור ולשרוף אותם.

ג. לארוז בקופסא ולשלוח להם. ד. אף תשובה לא נכונה.

3. במה ההבדל בין ארץ ישראל מארץ מצרים בעניין של המים?

א. ארץ ישראל תלויה בגשמים ומצרים לא. ב. אין כל הבדל.

ג. מצרים תלויה בגשמים וארץ ישראל לא. ד. המים בישראל זכים יותר.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

7. "...אֶת יָדוֹ הַחֲזָקָה וּזְרֹעוֹ הַנְּטוּיָה..." (פרק יא') למה הכוונה ידו הנטויה?

א. ידו נטויה ברצף, ללא רווח בין המכות. ב. ליד הנטויה בקריעת ים סוף.

ג. מוכנה להכות שוב באויבי ישראל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבֹּר וְהַנּוֹרָא..." (פרק י') מהי גבורתו של הקב"ה?

א. נלחם לישראל במלחמותיהם. ב. מגן על היתומים והאלמנות.

ג. מקיים את המציאות ומחיה את כולם. ד. תשובות א' וג' נכונות.

5. למה הכוונה "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ" (פרק יא')?

א. הבהמות יהיו מפוטמות ומשביעות. ב. תאכל ותשבע מריבוי וולדות.

ג. אכלת ושבעת, זו ברכה שהפת מתברכת במעיים. ד. א' וג' נכונות.

6. "...ואת כל היקום אשר ברגליהם" (פרק יא') למה הכוונה?

א. ממונו של האדם. ב. העולם כולל השמש והכוכבים.

ג. מעשה חסד שמעמידים אדם על רגליו. ד. תשובות א' ו ג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. "לא יתייצב איש בפניכם..." (פרק יא') היכן?

א. לכלל ישראל, רק בארץ ישראל. ב. כל אחד ואחד בעירו.

ג. אפילו בחוץ לארץ. ד. בכל מתחם הר הבית ובית המקדש.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל חינה נקודת אור בחשמונאים פעילה בימים: ראשון, ורביעי בערב, וביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לזכר אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941